

Krešimira u Zagrebu (1937), te više stambenih zgrada. U suradnji s uspjehom sudjeluje na mnogim natječajima.

T. Pl.

KLAJČ, Nada, povjesničarka (Zagreb, 21. VII. 1920 – 2. VIII. 1988). Filozofski fakultet završila u Zagrebu, gdje je djelovala kao red. profesor hrv. povijesti srednjega vijeka. U povijest umjetnosti uključila se suprotstavljanjem tezi (A. Horvat) da su praški Parleri izradili gotički južni portal crkve Sv. Marka u Zagrebu poč. XV. st. Analizirajući pov. izvore, portal cijeni radom njem. Parlera treće četvrtine XIV. st.

BIBL.: *Johannes lapeida parlerius ecclesie sancti Marci*, Peristil, 1979, 22.

R.

KLAJČ, Smiljan, pejzažni arhitekt (Zagreb, 11. IX. 1912 – 6. V. 1989). Diplomirao u Zagrebu (1936) te na Visokoj školi za pejzažnu i vrtu arhitekturu u Berlinu 1940. Ravnatelj je gradskih parkova u Zagrebu (1940–46), Sarajevu (1946–50) a od 1950. voditelj odsjeka za vrtu arhitekturu Urbanističkoga zavoda u Sarajevu. U svojim projektima oblikuje prostore i volumene služeći se autohtonom biljnim materijalom, kreirajući parkovne površine osebujna sklada. Uređuje parkove uz Ali-pašinu džamiju, u Ul. Đure Đakovića, pokraj zgrade Narodne skupštine i Izvršnoga vijeća te Park cara Dušana i Veliki park u Sarajevu. Izradio je više od 150 projekata i studija za perivoje, nasade, igrališta i rekreativne centre, od kojih su važniji oni za regulaciju pejzaža Ilidža–Vrelo Bosne (1957), rekreativnoga područja Trebevića (1965), naselja Grbavice i Parka velikana u Sarajevu, za uređenje kazališnoga trga i gradskoga parka u Mostaru, kazališnoga trga u Splitu, dječjega igrališta na Trešnjevci i perivoja na Pantovčaku u Zagrebu. Sudjelovao je na natječaju za obnovu parka Maksimira u Zagrebu (I. nagrada, 1952).

J. M. M.

KLAJČ, Šimo, kipar (Stari Perkovci kraj Đakova, 26. X. 1929). Diplomirao je na Akademiji u Zagrebu 1960. Radi komornu i monumentalnu skulpturu u različitim materijalima, pročišćenih i simboličnih oblika (*Majčin zagrljaj*, 1965; *Zreli plodovi*, 1969; *Čežnja*, 1970). Autor je spomen-obilježja II. svj. r. u Zagrebu, Splitu, Bjelovaru, Zrenjaninu, Samoboru, Petrinji i Crikvenici. Samostalno je izlagao u Zagrebu (1963, 1974, 1980, 1985, 1988, 1990), Đakovu (1969), Lenjingradu (1972), Samoboru (1975) i Opatiji (1977). Bavi se crtežom i medaljerstvom.

LIT.: *J. Baldani*, Šimo Klajč, Zagreb 1974.

Ž. Sa.

KLANJEC, naselje u Zagorju blizu Sutle. Župna crkva Sv. Marije s dvjema bočnim kapelama smještena je uz trokrilni franjevački samostan, koji su u XVII. st. osnovali ban Sigismund i Nikola Erdődy (njihov je grb nad ulazom u samostan). U crkvi su i intarzirane klupe iz 1774, barokni oltari, posude, ormar, slike i biblioteka sa starim knjigama. U kripti crkve je kositreni sarkofag E. Erdődyja koji počiva na orlovima i rogatim ležećim jelenima, jedinstven spomenik iz baroknoga doba. Na trgu spomenik A. Mihanoviću, pjesniku hrvatske himne, djelo je R. Frangeša. U Klanjcu djeluje Galerija Antuna Augustinčića. Nedaleko od naselja podignuo je Toma Erdődy *Nove Dvore* (1603).

LIT.: *A. Horvat*, Pregled spomenika kulture s područja općine Klanjec, Kaj, 1979, 3. – *Ista*, O metalnim sarkofagima u Klanjcu, Peristil, 1982, 25 – *D. Baričević*, Nekoliko značajnih kiparskih djela 18. stoljeća u Klanjcu, Anali Galerije Antuna Augustinčića, 1982, 2. A. Ht.

KLAPČIĆ, Radan, dubrovački graditelj (XV. st.). Zidao je 1444. ljetnikovac dubrovačkoga nadbiskupa, 1448. kuću Šišku Đurđeviću, 1449. ljetni-

Đ. KIVEROV, J. KORKA i Đ. KREKIĆ, Radnički dom u Zagrebu

KLANJEC, Galerija Antuna Augustinčića

kovac Nikoli Kabužiću. God. 1452. srušio je staru crkvu Domino (Svih svetih) i saziđao novu, trobrodnu, s križnim svodovima.

LIT.: *C. Fisković*, Naši graditelji i kipari XV i XVI st. u Dubrovniku, Zagreb 1947, str. 55–56, 78, 94.

KLARICA, Josip, fotograf (Beograd, 18. VI. 1946). Završio Školu primijenjene umjetnosti u Zagrebu 1966. Diplomirao na Filmskoj akademiji u Pragu 1974, gdje se potom i usavršavao 1975–77. Starim fotografskim tehnikama (camera obscura) snima portrete, pejzaže i mrtve prirode magičnih i nadrealnih ugođaja (*Vojvođanski salaš*, *Klanje svinja*, *Sajam*, *Mrtva priroda*). Samostalno izlagao u Zagrebu, Dubrovniku, Varaždinu, te Beogradu i Londonu.

LIT.: *M. Peić*, Josip Klarica (katalog), Beograd 1979. – *A. Fárová*, Opsesija žrtvom fotografa Josipa Klarice (katalog), Zagreb 1980. – *D. Matičević*, Josip Klarica (katalog), Zagreb 1991.

Ž. Sa.

KLARIĆ, Mate, arheolog i povjesničar (Skradin, 29. IX. 1885 – Zagreb, 23. VII. 1961). God. 1929–32. upravitelj Muzeja starohrvatskih spomenika u Kninu. Iskapao u Kuli Atlagića, Korlatu, Šopotu kraj Benkovca (zadužbina hrv. kneza Branimira iz 879. s natpisom na kojemu se prvi put spominje hrv. ime i ime kneza Branimira), Bilicama (starokršć. crkvice iz VI. st.) i dr.

BIBL.: *Važan neopaženi natpis iz hrvatske prošlosti na nadvratniku crkve Bl. Gospe u Tuklji*, VJHAD, 1928–29; *Obrovac sredovječnih isprava (od X–XIV vijeka)*, ibid., 1935; *Pitanje darovnice hrvatskog bana Stjepana iz 1042. god. i njezina sudbina*, Dalmatinski Hrvat, 1937, 1–2.

F. Bk.

KLASICIZAM, stil u arhitekturi i lik. umjetnostima Europe koji traje otprilike od 1760. do 1830. Ideal mu je umjetnost klas. Grčke i Rima, a glavno načelo mirnoća i strogoća oblika i jednostavnost. Nastao je kao reakcija na dinamičnost baroka i osobito rokoka, kao izdanak racionalizma i posljedak tada novih otkrića ant. umj. spomenika (Pompeji). Nosioci ideje klasicizma bili su u prvom redu arheolozi i povjesničari umjetnosti J. J. Winckelmann (»Misli o povodu za grčkim djelima u slikarstvu i kiparstvu«, 1755) i A. Cl. Ph. Caylus (»Zbirka egipatskih, etrušćanskih, grčkih, rimskih i galskih starina«), pa se umjetnost klasicizma ne veže na djela ant. umjetnosti neposredno, već preko estetičkih zasada. Traženje ant. ideala jasnoće, strogosti raščlanjivanja i monumentalnosti očituje se u arhitekturi primjenom točnih mjera za pojedine arhit. dijelove i njihove međusobne odnose, te upotrebom stupova, profilacije i ant. ornamenata. Slikarstvo karakteriziraju ant. teme, precizan crtež, plastičnost likova, jasna kompozicija i suzdržane boje, a skulpturu mirnoća stava, jednostavnost obrisa i modelacije. U vrtnoj arhitekturi prirodni, pejzažni (engleski) park postaje dominantan u čitavoj Europi. Prolazeći kroz etape svojega razvitka, u kojemu su često pomodno dominirali rim. i etrušćanski, grč. i renesansni motivi, k. se u početku isprepliće s barokom, dok se na kraju razdoblja stapa s romantizmom.

MARMONTOVA GLORIJETA U TROGIRU

Umjetnost klasicizma javlja se u Hrvatskoj u posljednjoj četvrtini XVIII. st. Nadovezuje se na kasni barok i miješa se s baroknim oblicima. Poslije 1800. utjecaj antike je izraženiji, pretapa se u bidermajer, a ima primjesa oblika iz baroka i hist. stilova. Glavni su naručitelji građevne djelatnosti u tomu razdoblju plemstvo te crkvene i vojne vlasti. U klasicističkim oblicima gradi se, kao i u doba baroka, na plemićkim posjedima i u gradovima; tada gradovi naglo mijenjaju izgled. Širenju gradova pomogla je izgradnja cesta i luka. Cesta »Jozefina« (Karlovac–Senj) građena je još u doba Josipa II. a »Lujzijanu« (Karlovac–Rijeka) – prema mišljenju suvremenoga stručnjaka Gaudina, »najljepšu cestu Europe« – dovršili su domaći inženjeri 1811. Aristokratski dvorci, većinom jednokatni i okruženi zelenilom, ne grade se u doba klasicizma samo na ladanju nego i u većim mjestima (Vukovar, Virovitica). Manje građevine skladnih proporcija s visokim krovštem imaju većinom jednostavan pravokutni tlocrt

PORTIK JELAČIĆEVE PALAČE U ZAGREBU

(Klokovec). Tako su pored Krapinskih Toplica građene i brojne župne kurije (Čučerje, Poderkavlje), kao i drvene kurije (Donja Lomnica porodice Modić-Bedeković, 1806). Neke od manjih dvoraca oživljava trijem sa stupovljem na glavnom ulazu (Marija Bistrica, Martijanec, Štrigovo). Reprezentativniji dvorci tlocrtno su raznoliki. Klasicističko obilježje imaju npr. tlocrtno četverokutni dvorci s unutarnjim dvorištem (Bežanec, Ludbreg). Od Zagorja do Baranje i Srijema zastupljen je otvoren tip dvorca, tlocrtno u obliku slova L ili U (Poznanovec; Stubički Golubovec, pregrađen 1820; Balagovi dvori; Tenja; Darda, dvorac K. Eszterházyja, 1813; Ilok, dvorac Odescalchija iz 1793, pregrađen 1839). Najkvalitetnijoj klasicističkoj arhitekturi pripadaju dvorci imućnih slavonskih aristokrata. Oni su tlocrtno različiti, no zajednička im je značajka da su većinom u obliku izdužena pravokutnika, a često imaju istaknute rizalite i altane sa stupovljem. U Vukovaru grofovska porodica Eltz gradi impozantan dvorac sa središnjim dvokatnim rizalitom i s pomoćnim zgradama (1790, pregrađen 1811. i 1824). U Retfali kraj Osijeka gradi grof S. Pejačević dvorac koji je, osim središnjega dijela, prizemna građevina s mansardnim krovom (1796–1801). U Virovitici graditelj N. Roth podiže Pejačevićima prostran dvorac sa snažnim stupovljem u trijemu. Našicama ostavljaju grofovi Pejačevići dva dvorca: manji, prizemni s mansardnim krovom i s terasom prema parku, te jednokatni (1811) s naknadno prigradenim kulama na bokovima. U Valpovu se u kompleks srednjovj. grada (u obliku nepravilna trokuta) vješto uklapaju nova krila s glavnim dvokatnim pročeljem prema parku. Također neki dvorci iz ranijega vremena dobivaju poneki klasicistički arhit. dio. Tako npr. baroknom dvorcem u Gornjoj Stubici prigraduju grofovi Oršići skladan trijem. Istaknutu arhit. vrijednost čini Vrkljanov dvorac Januševac kraj Zagreba, tlocrtno četverokutan, s trijemom, lođama i kasetiranom kupolom u središnjem dijelu, građen oko 1830, pripisivan B. Felbingeru. Nastaje i niz parkova engl. tipa. U njima se izmjenjuju travnjaci i slikovite grupe drveća, među kojima ima i egzota (Valpovo, Našice, Donji Miholjac, Đakovo, Daruvar, Mitrovica kraj Požege, Stubički Golubovec, 1821). Neki od njih su opustošeni (Retfala, Darda, Ludbreg). U Zagrebu je uz biskupski dvor uređen park Ribnjak. Najviši je domet parkovne arhitekture zagrebački park Maksimir s impozantnim šetalištem i klasicističkim objektima (F. Schücht). U gradovima i uz pojedine ceste sade se drvoredi platana i jablana (općina Čakovec, općina Virovitica, Marmontova aleja na početku »Lujzijane« u Karlovcu. U Istri se na ladanju grade stancije (Dajla kraj Novigrada). U Dalmaciji klasicizmu pripada nedovršena Garanjinova vila u Divuljama kraj Splita (pročelje u obliku grč. hrama). Fr. arhitekt M.-P. Gauthier izradio je planove za Gučetićev ljetnikovac u Trstenom kraj Dubrovnika (1810), ali projekt nije izveden, kao ni projekti V. Andrića (npr. za kazalište u Splitu). Osim plemića, palače u to doba grade i građani (Rijeka, Bakar, Senj). U Zagrebu je najplodniji udomaćeni graditelj B. Felbinger. Među javnim zgradama važno je mjesto imala u Zagrebu Bolnica milosrdne braće s kapelom Trpećeg Isusa (1795–1804, srušena 1931) i orfanotrofij (sirotište) s kapelom Sv. Martina (1827). Osamljena je pojava kasnoklasicistički samostan sestara milosrdnica s crkvom Sv. Vinka (1845–46). Među reprezentativna zdanja toga vremena ide i zgrada županije u Osijeku, građena 1836–42. po nacrtu peštanskoga graditelja J. Hilda. Među vojnim zgradama nastaje niz jozefinskih vojarni (Osijek). U doba Napoleona podignuta je tvrđava Imperial na dubrovačkom Srđu, a u Puli se 1830. pregrađuje Kaštel. Neke općinske zgrade imaju omiljeni motiv arkada s lukovima (Požega, oko 1800), a napose u Vojnoj krajini (Andrijeveci, 1820; Brodski Stupnik, 1828). Općinske zgrade grade i istaknutiji majstori (Samobor, B. Felbinger). Na Rijeci se kompleks objekata augustinaca pregrađuje 1835. u »Municipij«. Podižu se zgrade za društvene namjene (Osijek, streljana, oko 1804), kupališne zgrade (Daruvar), mauzoleji (Nugentov »Mir junaka« na Trsatu). Na cestama se podižu mostovi (Tounj, J. K. Knežić, 1843), a česme pokraj putova (Vrbova u Slavoniji) ili u većim naseljima (Senj). F. Vukasović gradi u Senju lučke uređaje koje omeđuje monumentalna masa skladišta. Gradnja cesta često je obilježena spomenicima, katkada osebnih oblika (senjska Velika vrata, tzv. Kubus na cesti Gospić–Karlobag, 1846). Među rijetke vrste javnih spomenika idu glorijske iz doba Marmonta (Trogir, 1809; Split, groblje na Sustjepanu). U vezi s trgovačkim procvatom imućni građani grade brojne skladne zidnice, obično katnice, često osigurane željeznim kapcima urešenim klasicističkim motivima (Karlovac, Petrinja, Kostajnica), rjeđe naglašene

kakvim arhit. elementom (Sisak, portal kuće Petrić s ant. spolijima, 1803; Zagreb, kuća Dömötörfly, oko 1815, kuća Frigan, A. Brdarić, 1840; Varaždin, kuća Müller, 1830). Skladnih klasicističkih kuća ima i u S primorju (Senj, Bakar, kuća Turković u Kraljevici), Istri (Poreč) i Dalmaciji (školska zgrada kraj Srebrnih vrata u Splitu; nadbiskupija u Zadru, 1831). Među urbanističkim rješenjima toga vremena ističu se regulacijski plan Siska iz 1829, uređenje senjske luke, groblje Sustjepan u Splitu i izgradnja Dubrovnika izvan gradskih zidina. — Crkv. građevna djelatnost u doba klasicizma je opsežna; u posljednjoj četvrtini XVIII. st. nastaju crkve barokne koncepcije s klasicističkim detaljima (Draškovec 1774, Bedekovčina 1776, Vukovina 1799). Tipološki je osamljena prostrana kapela u Pogančecu kraj Križevaca, dovršena oko 1790; klasicistički unutrašnji prostor je koncipiran jedinstveno, četiri stupa nose svod svetišta, a četiri vitka stupa s lisnatim kapitelima kupolu nad brodom. Izrazito klasicističkom koncepcijom ističe se župna crkva u Suhopolju (1802–07) i kapela Sv. Frane V. Presanija (1832) u oporu velebitskom krajoliku u Podpragu. No pretežna većina crkava iz vremena klasicizma longitudinalne su jednobrodne građevine kasnobarokne koncepcije sa svetištem užim od broda, zvonikom koji se diže povrh glavnoga pročelja, često sa škrtim arhit. detaljima (Feričanci 1803, Zabok 1805, Kašt 1820, Veliki Bukovec 1820, Novigrad Podravski 1830, Boričevac 1844, Ivanjska 1845, Podcrkavlje 1846). Reprezentativnije crkve nastale su podjednako u civilnom dijelu Hrvatske (Pregrada, 1818) kao i u Vojnoj krajini (Nova Gradiška, 1811–28). Istodobno se još grade drvene crkve (Buzeta kraj Gline) ili crkve s unutarnjom drvenom konstrukcijom svodova (Majske Poljane, 1820). U duhu onoga vremena moderniziraju se starije crkv. građevine (Gojlo, Marjanci 1813, Đakovo, Daruvar). Na otocima i u Istri (Mali Lošinj, župna crkva; Kastav, kapela Sv. Fabijana i Sebastijana, 1806) neke se crkve proširuju slikovitim otvorenim trijemovima. Po brojnim selima u S Hrvatskoj nastaju poklonci, tj. male kapelice zatvorenoga i otvorenoga tipa u koje se stavljaju kipovi (Osijek, kameni križ, 1780; Ivanovec, 1800; Buzovec, 1814; Sveta Petka uz potok Pribudovac).

Kao sastavni dio arhitekture kiparstvo je rjeđe zastupljeno (Sisak, portal kuće Mihelčić, 1815). Postoji više nadgrobnika s likom pokojnika ili alegorijskim figurama (Mrzljak u Novom Vinodolskom, 1779; Janković u Stražmanu, poč. XIX. st.; Kőröskényi u Vinici, 1841). Klešu se i spomenici u obliku sarkofaga (grob J. K. Knežića na Vratniku, 1848), ili se pak lijevaju u željezu (»Spomenik srpanjskim žrtvama« na Mirogoju, 1855). U Međimurju i Podravini podignuti su brojni spomen-stupovi (Donji Vidovec, Štrigovo, Mali Bukovec). Imena majstora rijetko su poznata (»Sveti Florijan« J. Bücka u Donjem Miholjcu, 1802). Slikovite cjeline čine skupine pilova (Mursko Središće, 1807) i skupine skulptura oko pila (Kotoriba). Pilovi klasicističke koncepcije podižu se u selima i u drugoj pol. XIX. st. (Hodošan 1852, Goričan 1896). Obelisci sa slovom N na mostu u Kostajnici podsjećaju na doba Napoleona. Osobito elegancijom isticao se obelisk iz 1834. u Vlaškoj ul. u Zagrebu (porušen 1878). Sakralna skulptura rjeđe resi pročelja crkava toga vremena (reljefni uresi portala: Donji Vidovec, 1792; Duboševica, 1794; Zabok, 1805). Klasicistički komponirani oltari tektonskoga tipa imaju korintске stupove (Draž, Orahovica), a oltare tabernakulskoga tipa (često glavne) ponajčešće urešuju kipovi anđela adoranata uz tabernakul (Draškovec, oko 1779; Podgorač i Suhopolje, oba iz poč. XIX. st.). Zasad je malo poznatih imena majstora koji su radili oltare (M. Gallo iz Ormoža u Bednji, 1792; F. Zahn iz Budima u Tovarniku, 1804; varaždinski majstor Pič u Cirkovljanu, 1839. i kapucinskoj crkvi u Varaždinu). Jednostavnije propovjedaonice (Kotoriba, 1781; Goričan, oko 1793; Dekanovec, oko 1793) ukrašuju se klasicističkim motivima, no katkad, u duhu baroka, kipar stavlja na ogradu punu plastiku (Vratišinec, 1819). Osebjuna propovjedaonica u obliku pećine sa Sv. Petrom i pijetlom nalazi se u Suhopolju. Vještina drvorezbarjenja dolazi do izražaja na ikonostasisima (Dalj, ljetnikovac patrijaršije), na tronovima i pijevnicama (Mirkovci, Mohovo, Šaregrad 1818).

Zidno slikarstvo nalazi se u dvorcima i palačama (Rijeka, nekadašnja rafinerija šećera, 1784). Vedute gradova bile su prikazane na freskama u Januševcu (propale) i Poznanovcu (prežbukane). Pejzaž s klasicističkom arhitekturom u zgradi muzeja u Bakru i alpski pejzaži romantičnoga duha s klasicističkim dekorom očuvali su se u Zagrebu (kuća Orešković na Markovu trgu, oko 1822). Često se slikaju i zidne sunčane ure (samostan u Jastrebarskom, 1845). Rjedi su primjeri štafelajna slikarstva izrazito

PORTRET KATARINE PEJAČEVIĆ S DVOJE DJECE, djelo nepoznata slikara. Osijek, Galerija likovnih umjetnosti

klasicističkoga smjera. To obilježje imaju slike V. Karasa iz rimske faze (1845–47) »Menada« i »Justitia«. Minijature, koje prikazuju pojedine osobe iz poč. XIX. st., čuvaju Muzej za umjetnost i obrt u Zagrebu, Gradski muzej u Varaždinu i dr. U Dubrovniku, pod utjecajem suvremenih strujanja u Italiji, slikaju, većinom portrete, P. Katusić, koji prenosi klasicizam iz Rima, zatim R. Martini i C. Reggio, koji je naslikao karakterističan obiteljski portret porodice Andrović u suvremenim kostimima.

Crkveno iluzionističko kasnobarokno zidno slikarstvo popraćeno klasicističkim dekorom nastaje u S Hrvatskoj ne samo u doba klasicizma (Češljakovci), već i u drugoj pol. XIX. st. (Mali Bukovec, J. Brollo, 1878). Istodobno ukrašuju interijere i majstori pučkoga smjera (drvene crkve; Lug, J. Botos). Kasnobarokni način održava se i u štafelajnim slikama (oltarna slika »Smrt Sv. Josipa« M. Schiffera u Štrigovu, 1814). Kvalitetnih oltarnih slika ima po Baranji i Slavoniji, katkad i po malim

KLASICISTIČKI NAMJEŠTAJ. Zagreb, Muzej za umjetnost i obrt

KLAUSTAR FRANJEVAČKOGA SAMOSTANA U ZADRU

selima (Lacići), a radovi su stranih (*J. A. Schöffl* u Suhopolju), ili domaćih majstora (*I. N. Debeljaković* u Grižićima, 1828). U pravosl. crkvama niz ikonostasa u doba klasicizma rade domaći majstori (Marinci, *J. Nedeljković* i *I. Lončarević*, 1834; Šarengrad, *B. Đukić*, 1854–55; Rovišće, 1856). Klasicistički motivi, katkad s figuralnim reljefima, nalaze se na pećima (Poznanovec, Cerje, Gradski muzej u Osijeku). Od kovana se željeza rade rešetke na prozorima (Osijek, kuća u Ul. Zmaja Jove), ograde (Sisak, kuća Mihelčić, 1816; Zagreb, Opatička ul. 18), balkoni (Samobor, zgrada općine, 1825), vrata (luneta na ulazu u biskupsku tvrđavu oko katedrale, u Muzeju za umjetnost i obrt u Zagrebu). Različiti predmeti, napose za crkvenu upotrebu, uvoze se ili se izrađuju: kadionice, svijećnjaci, relikvijari (srebrni relikvijar zagrebačke katedrale, 1780), pokaznice, kaleži, od kojih su neki ukrašeni sličicama u emajlu (Donja Voća, Đakovo, Krapina). Poznati su radovi zagrebačkih zlatara *M. Ebnera*, *F. Eberhardta*, *V. Lahmanna* i *J. M. Lannera*, te Varaždinca *J. Kunića*.

LIT.: *A. Schneider*, Perivoji, vrtovi i šetališta u starom Zagrebu, Narodna starina, 1930, 20. — *J. Bösendorfer*, Structura novae Domus Curialis, Osječki zbornik, 1942, 1. — *M. Stahuljak*, Nadgrobni spomenici sv. Jurja u Zagrebu, Hrvatska prošlost, 1943, 4. — *K. Prijatelj*, Les monuments français de Split et de Trogir, Annales de l'Institut français de Zagreb, 1945, 26–27. — *C. Fisković*, Artistes français en Dalmatie, ibid., 1946, 28–29. — *D. Pinterović*, Povijest namještaja ilustrirana primjerima muzeja Slavonije, Osijek 1952. —

F. KLEIN, zgrada u Mesničkoj ul. u Zagrebu

L. Dobronić, Kovane rešetke na arhitektonskim spomenicima sjeverne Hrvatske od gotike do bidermajera, Arhitektura, 1953, 4. — *G. Jurišić*, Bartol Felbinger i gradnja dvora Januševac, Peristil, 1954, 1. — *K. Firingner*, Likovna umjetnost u Osijeku u XVIII i poč. XIX st., Tkalčićev zbornik, I, Zagreb 1955. — *I. Petricoli*, Stara nadbiskupska palača u Zadru, ibid., 1955. — *A. Horvat*, Spomenici arhitekture i likovnih umjetnosti u Medimurju, Zagreb 1956. — *B. Misita-Katušić*, Kratak pregled arhitekture Osijeka kroz tri stoljeća, Osječki zbornik, 1956, 5. — *I. Bach*, Srebrno posuđe, rad zagrebačkog zlatara prije 150 godina, Vijesti MK, 1957, 6. — *D. Jurman-Karaman*, Klasicistički arhitektonski objekti Maksimira, Iz starog i novog Zagreba, I, Zagreb 1957. — *A. Simić-Bulat*, Zbirka minijatura u Muzeju za umjetnost i obrt u Zagrebu, Tkalčićev zbornik, II, Zagreb 1958. — *K. Prijatelj*, Splitski slikari XIX stoljeća (katalog), Split 1959. — *D. Jurman-Karaman*, Maksimirski vidikovac i njegovi oblikovni elementi, Bulletin JAZU, 1959, 2. — *A. Horvat*, O baroknom klasicizmu u Pogančecu, ibid., 1960, 2–3. — *K. Prijatelj*, Prilog dalmatinskom slikarstvu prošlog stoljeća, Prilozi – Dalmacija, 1963. — *Isti*, Klasicistički slikari Dalmacije, Split 1964. — *L. Dobronić*, Bartol Felbinger i zagrebački graditelji njegova doba, Zagreb 1971. — *Ista*, Dvorac Golubovec, Zagreb 1972. — *B. Vizintin*, Istra u grafici 19. stoljeća, ŽU, 1972, 17. — *D. Cvitanović*, Bartol Felbinger i mogućnost njegova utjecaja na postbaroknu sakralnu arhitekturu Banije, Radovi Arhiva JAZU, 1973, 2. — *D. Baričević*, Ivan Martin Gigh, »stukador« zagrebačkog biskupa M. Vrhovca, ibid. — *I. Lentić-Kugli*, Varaždin nakon požara 1776. godine, Zagreb 1973. — *D. Cvitanović*, Parohijska crkva sv. Nikole u Karlovcu i njezin graditelj Josip Štiller, ZLU, 1974. — *V. Radauš*, Spomenici Slavonije XVI–XIX stoljeća, Zagreb 1975. — *S. Piplović*, Arhitekt Giannantonio Selva i klasicizam u Dalmaciji, Peristil, 1975, 18–19. — *D. Kečkemet*, Hrvatski klasicistički arhitekt Vicko Andrić, Zbornik radova II. kongresa Saveza društva povjesničara umjetnosti SFRJ, Celje 1978. — *A. Horvat*, O klasicističkoj arhitekturi sjeverne Hrvatske, ibid. — *M. Stagličić*, Osvrt na arhitekturu i urbanizam klasicizma u Zadru, ibid. — *Ista*, Klasicist Valentino Presani u Dalmaciji, Peristil, 1979, 22. — *O. Švajcer*, Klasicistički i bidermajerski portreti u Galeriji likovnih umjetnosti u Osijeku, ŽU, 1979, 28. — *M. Stagličić*, Neostilska arhitektura u zadrskoj regiji, Prilozi – Dalmacija, 1985. — *A. Fazinić*, O gradnji župne crkve u Velj Luci 1846–1848. g., ibid. — *K. Prijatelj*, Slikarstvo u Dalmaciji 1784–1884, Split 1989. — *B. Vizintin*, Umjetnička Rijeka XIX. stoljeća, Rijeka, 1993. A. Ht.

KLAUDUS, Rudolf, slikar (Šuševo [Nebersdorf] u Gradišću, 19. X. 1895 – Željezno [Eisenstadt] u Gradišću, 26. III. 1979). Studirao na Grafičkom zavodu u Beču 1919–23. i na Akademiji u Zagrebu gdje je diplomirao 1926 (V. Becić). Bio je profesor crtanja (1926–36) i nadzornik hrv. škola u Gradišću 1936–38. i 1945–60. Bavio se i novinarstvom i publicistikom; bio je član užeg uredništva »Hrvatskih novina« (od 1922), pokrenuo tjednik »Naše selo« (1947), jedan od osnivača lista »Mladost« (1955), objavljivao mnoge članke o problemima Gradišćanskih Hrvata. God. 1956. osnovao je Grupi gradišćanskih umjetnika.

Slikao je na postsezanovski i postimpresionistički način krajolike svojega Gradišća (*Kuće na jezeru*, *Brežuljci s kućama*, *Jesen*, *Kuća u vrtu*, *Gornja Pulja*, *Kamenolom*, sve 1960–65). Izlagao je od 1927. na tridesetak izložaba u Austriji, Zagrebu, Čakovcu, Bukureštu, Bonnu i Passauu.

LIT.: Umjetnost Gradišća (katalog), Zagreb 1965. — *S. Krpan*, Gradišćanski portreti, Zagreb 1988. R.

KLAUSTAR, četverokutno (kvadratično ili pravokutno) dvorište u unutrašnjosti samostana. U središnjemu je dijelu potpuno otvoreno a na